

ХИКМАТҲОИ
ЛУҚМОНИ ҲАКИМ

ҲИКМАТҲОИ ЛУҚМОНИ ҲАКИМ

Нашри дуюм

Душанбе
«АДИБ»
2011

Мураттиб М. ХОҶАЕВ

Мухаррир Ю. АҲМАДЗОДА

Мусаввир М. ДАВЛАТОВА

ISBN 978-99947-57-51-0

© Нашриёти «Адиб», 2011

ПАШША ВА ПАҲЛАВОН

Пашшае рӯи пой паҳлавоне нишаст ва пой ӯро саҳт газид, ки паҳлавон аз Ҳиркулис мадад хост. Пашша дубора ба пой ӯ ҳамла кард ва онро газид. Дар ин вақт паҳлавон гуфт:

– Эй Ҳиркулис, ту, ки наметавонӣ ба муқобили пашшае ба ман кӯмак кунӣ, чӣ тавр метавонӣ, ки дар муқобили паҳлавонони бузург ба ман мадад расонӣ?

ДУ САРБОЗ ВА ДУЗД

Ду сарбозе, ки бо ҳам сафар мекарданд, бо дузде рӯ ба рӯ шуданд. Яке аз онҳо хеле тарсу буд, рӯ ба фирор ниҳод. Сарбози дувумӣ дар муқобили дузд истод. ӯро бар замин андохт ва ба ӯ зарбаи ҳалокатоваре зад. Вакте рафики тарсу ин ҳолро дид, ба назди онҳо омад ва шамшери худро кашида гуфт:

– Бигзор, ман сазои ин бадбахтро диҳам.

ӯ намедонист, ки бо кӣ муқобила кунад. Рафики шучоъ дар ҷавоб гуфт:

– Эй кош, маро чанд дақиқа пеш фақат бо забони худ далер мекардӣ.

Ҳоло шамшери худро дар ғилоф гузор ва забони худро аз дофу газоф дор. Зеро забони ту шояд онҳоеро, ки туро наmeshиносанд, фиреб диҳад. Аммо ман, ки суръати гурези туро бо ҷашм дидам, дигар наметавонам ба ту бовар намоям.

БЕДОНА ВА ПАРАНДАИ ШИКОРӢ

Бедонаи гуруснаеро гӯянд, ки наздики чӯйборе бо чидани дона машғул буд ва аз хӯрдани он лаззат мебурд. Ба ҳадде, ки аз атрофи худ бехабар монд. Як парандаи шикорӣ бедонаро дид ва ўро дар зери ҷанголи худ гирифт. Бедона он вақт аз холи худ бохабар гардида гуфт:

– Ман ростӣ, ки аҳмақ будаам, зеро барои он лаҳзаи хушӣ ҳаёти худро аз даст додам.

ПАРИ УҚОБ

Уқоберо ҳикоят оваранд, ки бар фарози кӯҳе, рӯи санги бузурге нишаста, ҳаракати харгӯшҳоро, ки дар поёни кӯҳ равон буданд, таъқиб мекард. Уқоб дар айни замон меҳост барои шикори харгӯш ҷое пайдо намояд. Дар ҳамин вақт як

нафар шикорӣ аз камингоҳи худ ба сӯи уқоб тир андохт. Тир ба сари синаи уқоб хӯрд ва ўро захмӣ сохт.

Уқоб дар ҳоле, ки наздик ба марг буд, ба тири ба синааш фуру рафта назар андохт. Вақте дид, ки пари худ дар тири сайёд аст, оҳе кашиду гуфт:

– Акиун ғами ман дучанд шуд, «Аз мост, ки бар мост».

БУЗ ВА ХАР

Мардери ҳикоят кунанд, ки бузе дошт ришдароз ва хари ғангии гӯшдароз. Буз ҳамеша аз таваҷҷӯҳе, ки соҳибаш ба хар медошт, ҳасад мебурд. Рӯзе дар фикри он афтода, ки харро аз байн бубарад. Ҳамин буд, ки ба назди хар омаду гуфт:

– Дилам ба ҳоли ту месӯзад, соҳиби мо, ростӣ, бар ту зулм мекунад. Туи бечора гоҳе бо ҷуволи орд ба тарафи осие меравӣ, гоҳе борҳои гаронро аз он ҷо ба ин ҷо меорӣ.

– Чӣ чора, ки маро тақдир чунин аст.

– Агар хоҳӣ, ман барои ту чораеро нишон медиҳам.

– Бифармо!

– Ин маротиба вақте туро соҳиби мо бор кард ва ба роҳ даромад, беҳтар аст, ки худро дар ҷуқурии амиқе бияндоз. Пас аз он агар соҳиби мо ба ту таваҷҷӯҳи бештаре нанамуд, ақаллан чанд рӯз роҳат хоҳӣ кард.

Гӯшдарозро тадбири ришдароз писанд омад. Рӯзи дигар худро ба ҳавзе андохт ва захмӣ шуд. Соҳиби хар байторро талабид, то ўро муолиҷа кунад. Байтор гуфт:

– Барои захмҳои хари шумо шушҳои тозаву гарми буз лозим аст.

Ҳамин буд, ки соҳиби хар бузро кушт, то харро начот диҳад.

ДАРЁ ВА ДАРЁЧА

Дарёчаҳо рӯзе аз дарёи бузург шикоят карданд, ки обҳои ширину гуворояшонро дарёи бузург шӯро бадмазда месозад. Чун дарёи бузург фаҳмид, ки дарёчаҳо мехоҳанд маломатеро ба дӯши ӯ бигзоранд, чунин ҷавоб дод:

– Агар чунин аст, лутфан дар обҳои ман дохил нашавед, то лаззати шумо аз байн наравад.

ШУБОН ВА ДАРЁ

Шубон, ки гӯсфандони худро наздики дарё ба чаро бурда буд, вазъи орому сокити дарёро мутаваҷҷеҳ шуд ва ба фикри тижорат афтод... Ӯ тамоми гӯсфандони худро фурӯхта, хурмо харид ва дар кишти нишаст, то хурморо ба тарафи дигари дарё барад ва манфиати бисёре ба даст оварад. Вақте кишти бо борҳои хурмо дар байни дарё ба ҳаракат омад, тӯфони шадиде бархост ва шубон маҷбур шуд борҳои хурморо ба дарё бияндозад. Шубон ҳамаи хурмоҳои худро аз даст дод, вале ҷон ба саломат бурд. Рӯзе яке аз дӯстони ӯ дар ҳамон соҳили дарё мерафт. Дарё боз орому сокит буд. Дӯсташ гуфт: «Дарё чӣ қадар сокиту ором аст».

Шубон ҷавоб дод:

– Ҳушёр бош, фиреб нахӯрӣ. Ин дарё боз хурмо мехоҳад, танҳо дар назар ором менамояд.

РҶБОҲ ВА ШЕР

Вақте рӯбоҳ аввалин бор шерро дид, ба ҳадде тарсид, ки наздик ба мурдан расид. Дар мартабаи дувум аз дидани шер бетоқат шуд. Вале монанди собиқ аз шер натарсид. Дар воҳӯрии савум он қадар диловар шуд, ки назди шер рафт ва ба сӯҳбат пардохт. Миёни онҳо ошноии самимӣ бор меовард.

ПАЛАНГ ВА РҶБОҲ

Палангери хикоят кунанд, ки назди дарахте истода буд ва дандонҳои худро бар дарахт месид. Рӯбоҳ ӯро дид ва пурсид:

– Акнун, ки душман туро мавриди ҳамла қарор додааст, иллати дандон тез карданат чист?

Паланг гуфт:

– Ман барои рӯзи мабодо пешбинӣ мекунам. Зеро вақте душман бо ман рӯ ба рӯ шавад, фурсати дандон тез кардан нахоҳам дошт.

ШЕР ВА ДИЛФИН

Шере дар соҳили дарё мерафт ва назараш ба як дилфин афтод, ки сар аз об бароварда буд. Шеру дилфин дар ин тасодуф ба ҳам аҳди дӯстӣ бастанд. Бо ин тартиб, ки шер

султони ҳайвоноти хушка аст ва дилфин фармонравои баҳру дарёҳо. Дӯстии онҳо ба ҳар ду ҷониб муфид хоҳад шуд. Рузе шерро бо як барзагов занозани рух дод ва аз дилфин кӯмак хост. Дилфин меҳост ба ӯ кӯмак кунад, ба ҳеҷ сурат наметавонист аз ӯ бадар шавад. Шер ӯро ба номи «паймоншикан» хитоб кард. Дилфин дар ҷавоб гуфт:

– Ман паймоншикан нестам, маро беҳуда маломат мекуни. Маломати табиат аст, ки маро фармонравои баҳру дарё сохтааст, вале ба ман аз он ҷуръати берун шуданро намодааст.

БОЗ ВА БУЛБУЛ

Булбуле ба шохи дарахте нишаста месароид. Бози гурусна ӯро диду асираш кард. Булбул ба боз гуфт:

– Лутфан маро озод кунед, ман парандаи кӯчаке ҳастам ва сазовори чун шумо бози бузург нестам. Шумо метавонед парандаҳои бузургтареро шикор намоед.

Боз гуфт:

– Ман он қадар аҳмақ нестам, ки нақдро ба насия бадал созам!

БУМ ВА ЧИРЧИРАК

Буме, ки мувофиқи одат аз тарафи шаб гизо меҳӯрду аз тарафи рӯз меҳобид, аз овозу сароидани чирчирак ба танг омада буд. Ду-се маротиба аз чирчирак хоҳиш кард, ки ӯро осуда бигзорад. Вале ҳар қадар хоҳиш мекард, чирчирак овози худро баландтар мебаровард. Бум ночор шуд ва ба фикри нақшае афтод, то худро аз шарри чирчирак раҳо созад. Рӯзе ба ӯ гуфт:

– Дӯсти азиз, овози ту чун нағмаҳои дилнишин аст. Меҳоҳам имрӯз туро ба хӯрдани шарбати гуворое, ки яке аз

дӯстонам ба ман овардааст, даъват кунам. Агар даъвати дӯстонро қабул кунӣ, зиҳӣ ифтихор. Чирчирак, ки ташна буд ва ситоиши бум хушаш омад, берун част. Ҳамон буд, ки бум ўро гирифт ва ҳалок сохт.

ШЕР ВА БАРЗАГОВ

Шере орзу дошт барзагоvero шикори худ созад. Аммо аз часорат ва қуввати гов метарсид. Рӯзе нақшае барои шикори ў тарҳ кард ва ба асоси он ба гов наздик шуда гуфт:

– Дӯсти азиз, ман гӯсфанди фарбехеро шикор кардам, агар ту ба манзили ман биёӣ ва дар ин шикор сахм гирӣ, ман туро бо камоли майл истикбол хоҳам кард.

Матлаби шер он буд, ки говро ғафлат карда, ба он ҳамла оварад. Барзагов ҳамроҳи шер ба манзили ў рафт. Вале дид, ки дар хонаи шер сихҳои бузург барои кабобу деғҳои бисёр калон барои гӯшт мавҷуд аст, вале нишоне аз гӯсфанд нест.

Гов ба ҷои он, ки чизе бигӯяд, аз хонаи шер бадар шуд ва роҳи худ дар пеш гирифт. Шер аз гов пурсид, ки чаро бе ягон харфи дӯстона аз мазили ман берун шудӣ?

Барзагов ҷавоб дод:

– Далели саҳеҳ ба даст дорам, ман нишоне аз гӯсфанд дар хонаи шумо надидам. Вазъи хонаи шумо маълум буд, тартиботи шикори барзаговро дар назар доштед.

ШИКОРӢ ВА САВОР

Марди шикорӣ харгӯшро сайд карда, ба тарафи хона равон шуд. Дар роҳ саворе наздики ӯ омада гуфт:

– Иҷоза бидеҳ, харгӯшатро бинам ва агар мувофиқат шуд, онро харидорӣ менамоям.

Шикорӣ чун харгӯшро ба савор дод, ӯ харгӯшро гирифта, рӯ ба гурез ниҳод. Шикорӣ ҳар қадар аз акиби ӯ давид, фосилаи байни ӯ ва савор бештар шуда мерафт. Шикорӣ пас аз хеле давидан истод ва саворро садо дода гуфт:

– Бирав, ман харгӯшро ба ту бахшидам.

ХАРУ АСПИ ҶАНГӢ

Харе бар асп ҷангӣ ҳасад бурда гуфт:

– Ин асп чӣ қадар хушқисмат аст, ба ӯ ғизои кофӣ дода мешавад. Барои ӯ назорати доимии бисёре ба амал меояд. Дар ҳоле, ки барои ман бо вучуди ин қадар заҳмат ва бор кашидан ҳатто ғизои кофӣ муяссар нест.

Дере нагузашта, ки ҷанг шурӯъ шуд ва аскарони душман ҳамла карданд, соҳибаш аспро ба майдони ҷанг бурд. Асп дар ҷанг заҳм бардошт ва ба ҳалокат афтод. Хар аз ин вазъи асп мутаассир шуда, бар асп тараххум ва аз қисмати худ изҳори ризоият кард.

ДАРАХТИ ЗАЙТУН ВА АНЦИР

Дарахти зайтун ба анцир тамасхур намуда гуфт:

– Ман ҳамешабаҳор ҳастам ва ту ҳамеша мувофиқи фаслу замон ранги худро тағйир медиҳӣ.

Дере нагузашта, зимистон фаро расид ва барфборӣ шуруъ шуд. Дарахти зайтун, ки баргҳояш сабзу зич буданд, тоби барфро наёварда, шохҳояш шикастанд. Аммо барф аз рӯи шохҳои барахнаи анцир фурӯ мерехт ва ҳеҷ осебе ба ӯ нарасид.

ШИКОЯТИ ҚУРБОҚАҲО АЗ ОФТОБ

Гӯянд, дар замонҳои қадим Офтоб хост арӯсӣ кунад. Қурбоқаҳо аз шунидани ин хабар мутаассир шуданд ва ба Муштарӣ шикоят карда гуфтанд:

– Ҳоло ки Офтоб танҳову муҷаррад аст, обҳои ҳавзҳои моро хушк сохта ва сабаби табоҳиямон мешавад. Намедонем, агар ӯ офтоби дигареро ҳамсар бигирад, ҳоли мо бечорагон чӣ хоҳад шуд?

ПАЛАНГ ВА ШУБОНҲО

Паланге аз тасодуф ба чуқуриё афтод. Вакте шубонҳои афтодани палангро دیدанд, баъзе аз онон бо сангу чӯб палангро азият медоданд. Паланг аз лату кӯби зиёд бар замин афтода буд. Иддаи дигаре аз шубонҳои бар паланг тарахҳум карда, барои ӯ каме гизо андохтанд. Вакте шом шуд, шубонҳои ба хона омаданд. Ҳама тасаввур мекарданд, ки паланг ё мурдааст ё хоҳад мурд. Аммо паланг баъд аз он, ки каме роҳат кард, дубора қувват гирифт ва бо як хез худро

аз чуқурӣ берун кашиду ба хонаи худ рафт. Чанд рӯз баъд аз хонаи худ бадар шуда, ба ҳамаи он шубонон, ки ўро азият дода буданд, ҳамла кард. Гӯсфандонашонро дарид ва шубонҳоро кушт. Шубонҳое, ки ба паланг зараре нарасонда буданд, балки барои ў ғизо доданд, аз тарс меларзиданд. Ин шубонон гӯсфандони худро ба паланг супурда, фақат меҳостанд, ки ба ҳаёти худашон осебе нарасонад. Дар ин вақт паланг ба онҳо хитобан гуфт:

– Ман хубиро фаромӯш накардаам. Онҳоеро, ки маро азият доданд ва онҳоеро, ки ба ман раҳм оварданд, хуб мешиносам. Пас бехтар аст, ки шумо натарсед. Зеро ҳам ба шумо ва ҳам ба гӯсфандонатон азияте нахоҳад расид.

МУНДАРИҶА

Пашиша ва паҳлавон	3
Ду сарбоз ва дуза	3
Бедона ва парандаи шикорӣ	4
Пари уқоб	4
Буз ва хар	6
Дарё ва дарёча	8
Шубон ва дарё	8
Рӯбоҳ ва шер	8
Паланг ва рӯбоҳ	9
Шер ва дилфин	9
Боз ва булбул	10
Бум ва чирчирак	10
Шер ва барзагов	11
Шикорӣ ва савор	12
Хару аспн ҷангӣ	12
Дарахти зайтун ва анҷир	14
Шикояти қурбоқаҳо аз офтоб	14
Паланг ва шубонҳо	14

ҲИКМАТҲОИ ЛУҚМОНИ ҲАКИМ

(Барои наврасон)

Мухаррири ороиш Р. Шералӣ
Мухаррири саҳифабандӣ М. Саидова
Хуруфчин Р. Атоева
Мусаххех З. Неъматова

Ба матбаа 08.04.11. таҳвил гардида. Ҷопаш 13.04.2011 ба имзо расид,
Котиби офсетӣ. Хуруфи адабӣ. Андозан 84x108 1/16. Ҷузъи ҷопии шартӣ 1,0.
Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 3,5. Адади нашр 5000 нусха.

Нашриёти «Адиб»-и Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон,
734018, ш. Душанбе, кӯчаи Неъмат Каробоев, 17 а.

Дар ҷопхонаи ҶДММ «Торус» ба таъъ расидааст,
ш. Душанбе хиббони Рудаки 137

